

TRIBUNA

A 100 anys del genocidi: Armènia a la cruïlla

Jordi de Miguel Capell

Periodista

El primer 1, una espasa amb el fil esmolat; el 9, una soga ennuegada; l'altre 1, un fusell apuntant al cel; el 5, una destrat sobre un sabre otomà: 1915. És abril a Erevan i hom espera trobar-hi tot tipus de cartells recordant la massacre, però cap d'aquesta cruïlla. Cau la primera anotació a la llibreta: "Què es pot construir des d'un dolor tan descarnat? De quins topalls insalvables ens parla?".

Durant les setmanes prèvies al centenari, molts mitjans d'informació van redirigir els seus focus cap a l'oblidada Armènia. La majoria seguien el rastre del dolor imprès al cartell d'Erevan; d'altres, el ressò internacional de la condemna del Papa Francesc o el pronunciament de països que, com Àustria i Alemanya, s'unien a última hora a la magra llista de 26 estats que reconeixen el primer genocidi del segle XX. Com tants altres col·legues, un equip de periodistes de Contrast vam viatjar al país atrets per la memòria persistent del seu poble, però també decidits a anar una mica més enllà. Ens preguntàvem, i ens seguim preguntant, de quina manera interactua aquesta memòria amb la identitat i el futur d'un país situat de forma permanent en un eixam de cruïlles. L'objectiu final: generar un debat que, sent cabdal per Armènia, pugui inspirar altres realitats.

“ Sembla que hi ha dues Armènies. La que carrega i combat el pes feixuc d'un present

esquerp i maldestre; i la que pren impuls per fer de la memòria un reclam de justícia ”

Geostratègia i pau

La primera cruïlla en què es troba el país és històrica i es pot mesurar en quilòmetres quadrats. Armènia és un petit estat de tres milions d'habitants que, malgrat disposar d'una ínfima part del seu territori original, conserva el mateix valor geoestratègic que al llarg de la història ha animat les contínues invasions dels imperis veïns (otomà, persa, rus...). A l'oest, la frontera està tancada. L'estat turc segueix sent el gran aliat a la regió de les potències occidentals, la qual cosa explica l'escàs número d'adhesions que ha obtingut la causa pel reconeixement del genocidi perpetrat pel govern dels Joves Turcs entre 1915 i 1923. Cada any, el president Erdogan trasllada “mostres de dolor” per la mort de milers d'armenis i armènies “en el context” de la I Guerra Mundial, però en la línia dels seus predecessors -compartida per països com els EUA, Espanya o Israel-, no reconeix l'existència d'una matança planificada com a tal. Mentrestant, a l'est i al sud-oest d'Armènia, l'Azerbaidjan es manté en peu de guerra des que el 1991 la regió de Nagorno Karabaj, d'arrels culturals i històriques armènies, es va proclamar república independent en plena escalada bèl·lica entre ambdós països. Malgrat l'alto el foc signat al 1994, el degoteig de soldats morts a la frontera d'aquest estat de facto, no reconegut per cap altre país de la comunitat internacional, és a dia d'avui constant i res fa indicar que s'hagi d'aturar en breu. Tot el contrari. La xifra de morts ha augmentat considerablement els darrers anys (34 el 2012, 72 el 2014) i les posicions segueixen enrocades. Potser és el moment d'escoltar les entitats locals que, com Peace Dialogue, duen anys treballant per estendre la cultura de pau a la regió.

La flor sense terra

La segona cruïlla és conjuntural i té a veure amb la cruïlla geoestratègica i amb el rumb que vol emprendre el país a curt termini. Durant els quinze dies que vam ser-hi vam poder copsar com la crisi econòmica en què es troba Armènia no només qüestiona les seves aliances a la regió, sinó també els fonaments de la seva identitat. D'entrada, queda en entredit l'aliança amb Rússia. Des del 2013, el govern de Serzh Sargsián hi ha

estret llaços econòmics i militars a la cerca d'un aliat fort, però la jugada no ha sortit bé: la crisi que ja fa trontollar Moscou ha impactat de ple a la debilitada Armènia, que en els darrers mesos ha vist com les remeses dels 200.000 compatriotes migrants que hi treballen disminueixen (el 21% de l'economia armènia depèn de les remeses, el 80% de les quals provenen de Rússia) mentre que els preus dels serveis bàsics depenents d'empreses russes pujaven. El passat mes de juny, la protesta de milers de persones als carrers d'Erevan ja va obligar el govern a suspendre l'alça de la llum, prevista en un 17%.

“ El reconeixement internacional del genocidi armeni no es concep només com una exigència de caire ètic sinó també com una oportunitat de progrés ”

Al marge de les fílies i fòbies que desperta l'aliança amb el govern de Putin, la massiva emigració provocada per la crisi ha esperonat, davant les nostres càmeres, un altre debat: Què necessita Armènia per revifar? En la discussió han entrat en joc la corrupció endèmica i les polítiques de repatriació adreçades als vuit milions d'armenis que viuen fora del país, però també el temor d'una progressiva pèrdua de la identitat. “És com si arrenques una flor del seu hàbitat i te l'endues a un altre lloc: estarà sotmesa a una vida curta”, ens deia a casa seva l'historiador Guevorg Yazedjian. Com ell, molts dels membres de la diàspora que hem entrevistat temen que la pinça entre els processos migratoris i la vida globalitzada cisin les arrels d'una cultura mil·lenària que sempre ha estat far i escut davant tota mena de perills. També del genocidi.

Es fa difícil parlar amb un mínim d'autoritat, més des d'aquesta distància simplificadora, però semblaria que sobre el país planen dues Armènies. Una, la que carrega i combat el pes feixuc d'un present que es mostra esquerp i maldestre; l'altra, la que pren impuls des del passat per fer de la memòria no només un imperatiu identitari, sinó també un reclam de justícia. A ulls d'aquesta Armènia, sostinguda en gran mesura per les famílies dels supervivents expulsats del país ara fa cent anys, el reconeixement internacional del genocidi no es concep només com una exigència de caire ètic sinó

també com una oportunitat de progrés, doncs admetre la seva existència obriria la via legal al retorn de les propietats que els botxins van arrabassar amb la massacre de 1915. Amb aquesta idea, fa anys que desenes d'advocats i advocades armènies arreu del món recullen la documentació necessària per fer renéixer la justícia. Només així, diuen, es podrà fer del país una terra més pròspera i democràtica. La terra on la flor ha de perviure.

Fotografia : Jordi de Miguel Capell - *Cartell recordant la massacre a Armènia-*

© Generalitat de Catalunya